RESOURCE

RESOURCE

Trajektorie do centra vědění: Samozásobitelství, potravinový odpad a šetrnost v českých domácnostech

Budoucnost spotřeby potravin:
Redukce plýtvání a podpora samozásobitelství
jako cesty k udržitelnějšímu nakládání
s potravinami

Petr Jehlička a Daniel Sosna, RESOURCE Project

Oddělení ekologické antropologie, Etnologický ústav AV ČR

23. září 2024

Samozásobitelství potravinami a potravinový odpad v domácnostech

Dvě témata, v nichž může výzkum v Česku výrazně obohatit širší vědecké diskuse o udržitelnosti potravinového systému:

- > 50 % obyvatelstva se do nějaké míry věnuje samozásobitelství
- Množství potravinového odpadu v českých domácnostech na hlavu a rok - hluboko pod průměrem Evropské unie
- **Literatura**: náznaky **úzké vazby** mezi **nízkou produkcí potravinového odpadu** v domácnostech a jejich **přístupu k zahradě** (a samozásobitelství):
    - Sosna et al. (2019) - Česko
    - Kubíčková et al. (2021) – Česko
    - Keegan and Breadsell (2021) - Austrálie

Contents lists available at ScienceDirect

Journal of Cleaner Production

journal homepage: www.elsevier.com/locate/jclepro

Rescuing things: Food waste in the rural environment in the Czech Republic

Daniel Sosna [a, b, *], Lenka Brunclíková [b], Patrik Galeta [b]

sustainability

Article

Food Waste Behaviour at the Consumer Level: Pilot Study on Czech Private Households

Lea Kubíčková, Lucie Veselá * and Marcela Kormaňáková

=> Dvě nesmírně atraktivní výzkumná témata!

ALE: důležitost rámování:

- příspěvek do debat o trvalé udržitelnosti a exportu know-how jinam
- nebo známka nutnosti učit se od jiných?

Ekologická stopa společností ve SVE v průměru o 20 % nižší než stopa ZE společností

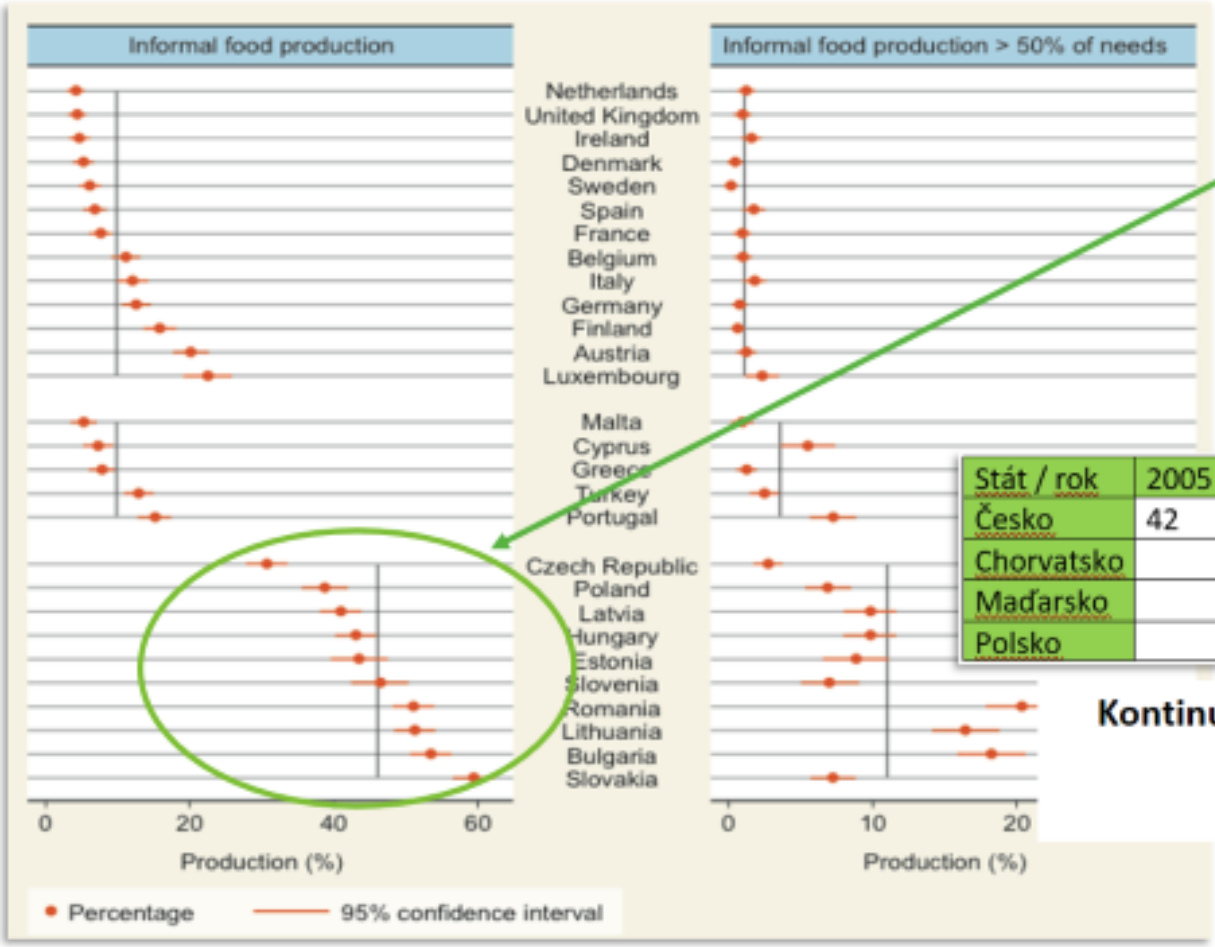

MILIÓNY LIDÍ VE *SVE* PRODUKUJÍ VLASTNÍ POTRAVINY

Stát / rok	2005	2010	2011	2013	2015	2018	2020
Česko	42	43			38		42
Chorvatsko						50*	
Maďarsko				36*			
Polsko			54				

Kontinuálně vysoké procento obyvatelstva *SVE* zapojeného do produkce potravin

(Zdroj: publikace PJ a kolegů)

Zdroj: Alber a Kohler 2008

VYSOKÁ MÍRA SOBĚSTAČNOSTI ČESKÝCH ZAHRÁDKÁŘŮ (%)

Fruit or vegetable	Percentage	Fruit or vegetable	Percentage
Currants	73	Carrot	52
Strawberries	68	Plums	49
Apples	62	Onion	44
Cherries	55	Potatoes	44
Tomatoes	53	Pears	41

ROVNOMĚRNÉ ZASTOUPENÍ ZAHRÁDKÁŘŮ V RŮZNÝCH SOCIÁLNÍCH SKUPINÁCH

Stejné % absolventů VŠ a ZŠ –
- zahrádkáři: 35 % (SŠ: 45 %)

35 % OSVČ a podnikatelů zahrádkaří

Praha: 25 % populace

Obce <2000: 70 % populace

- Podíl domácí produkce a trhu na celkové spotřebě domácností, Česko (2015)
  - struktura spotřeby souboru domácností, které něco produkují, N = 782)

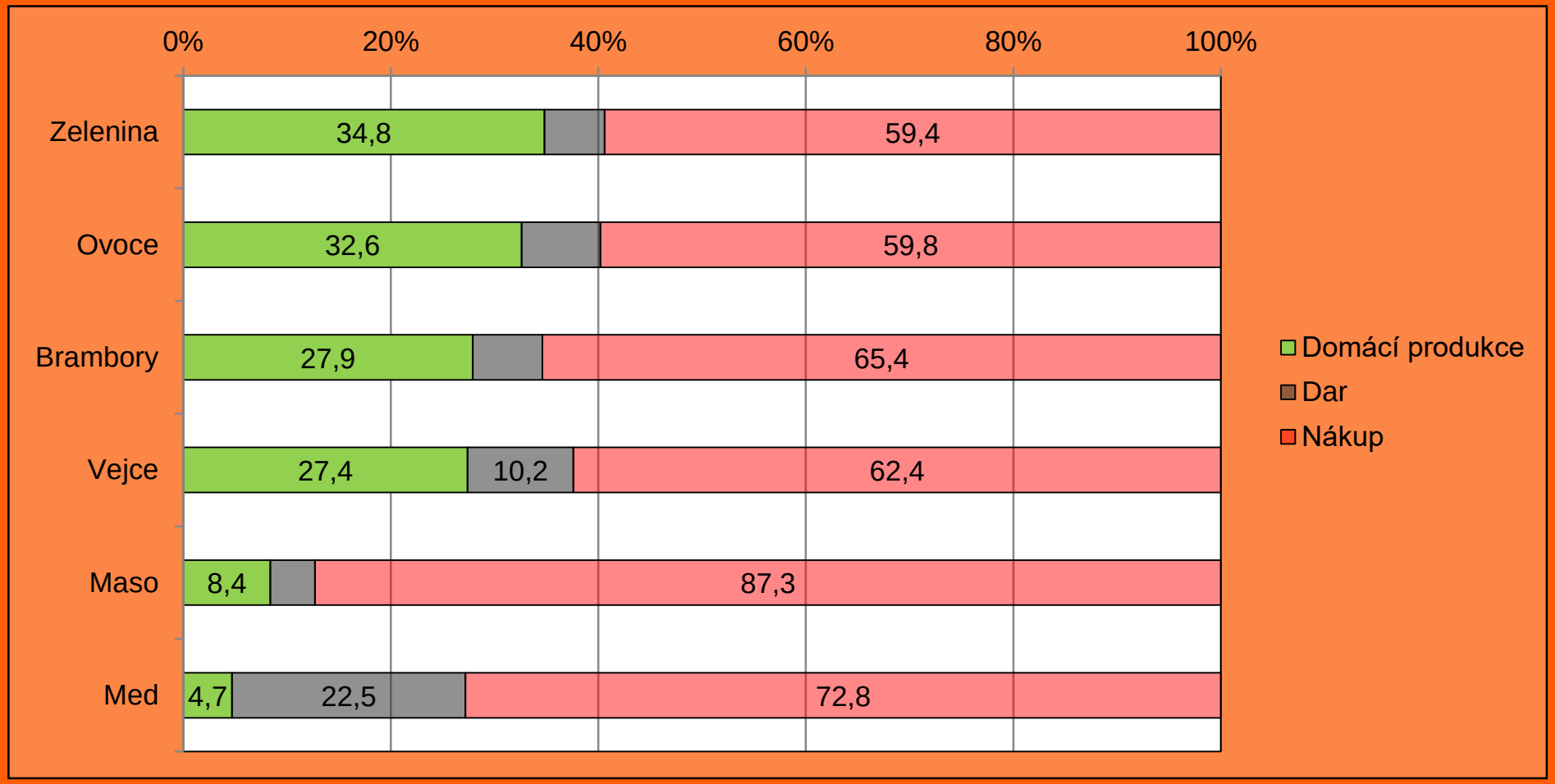

Source: Daněk a Jehlička, Erdkunde, 2024

SAMOZÁSOBITELSTVÍ JAKO „TICHÁ UDRŽITELNOST (TU)“

- samozásobitelství ve ***SVE*** - běžná praktika střední třídy

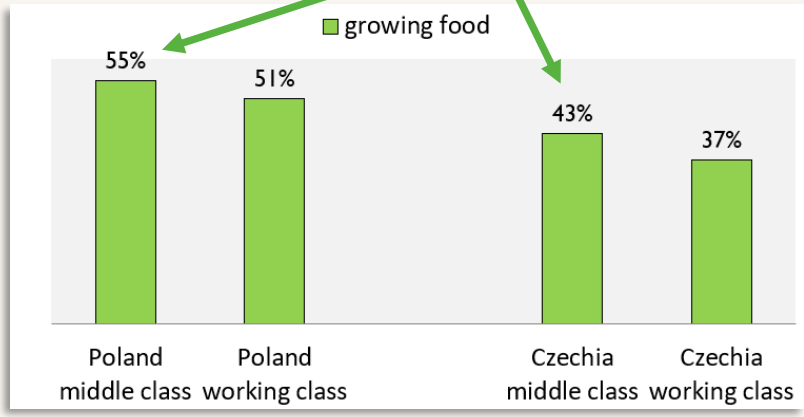

- „tichá udržitelnost“ - praktika s nezamýšlenými, ale významnými pozitivními dopady na udržitelnost, ale bez ideologických a aktivistických motivací
- téměř ½ samozásobitelů v PL a CZ produkuje necertifikované biopotraviny

2013

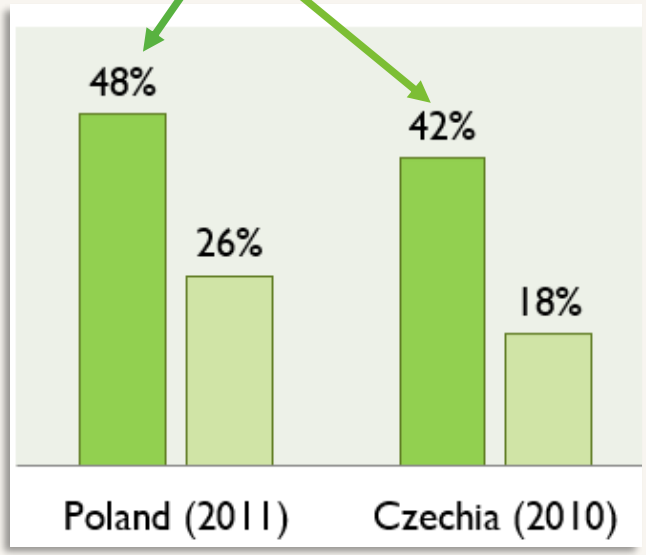

VLIV POZNÁNÍ ZE *SVE* NA ŠIRŠÍ DISKUSE

- Příklady modifikace konceptu „quiet sustainability“ (tichá udržitelnost) v literatuře:
- „quiet food sovereignty” (Rusko, Visser a kol. 2015)
- „quiet resilience“ (Řecko, Petridis a Huber 2018)
- „quietly radical“ community gardening (Velká Británie, Kneafsey a kol. 2017)
- „quiet activism“ of sharing seeds (Velká Británie, Pottinger 2016)
- „quiet sustainability“ as an analytical perspective of peri-urban agriculture (Kolumbie, Feola a kol. 2020)

Metastudie samozásobitelství potravinami – food self-provisioning (FSP)

Global Sustainability

cambridge.org/sus

Food self-provisioning: a review of health and climate implications

Milla Suomalainen[1], Johanna Hohenthal[1], Jarkko Pyysiäinen[1], Toni Ruuska[1], Jenny Rinkinen[2] and Pasi Heikkurinen[1]

Review Article

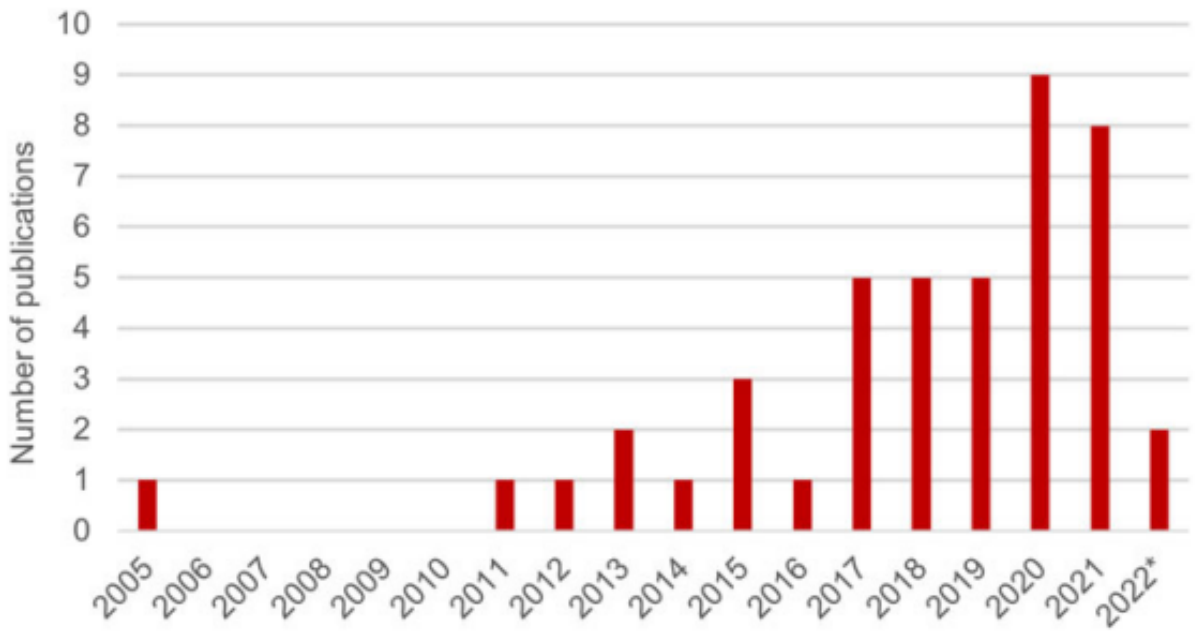

Nárůst počtu článků
2022: leden - březen

RESOURCE

Global Sustainability

cambridge.org/sus

Review Article

Food self-provisioning: a review of health and climate implications

Milla Suomalainen[1], Johanna Hohenthal[1], Jarkko Pyysiäinen[1], Toni Ruuska[1], Jenny Rinkinen[2] and Pasi Heikkurinen[1]

Figure 2. Geographical representation of studies on FSP. Nine out of 44 articles included study sites in two or more countries. *GIS data source*: Natural Earth, https://www.naturalearthdata.com/downloads/50m-cultural-vectors/ (accessed 19 April 2022).

Celkem 44 studií o samozásobitelství – z toho 18 o Česku

Výzkum množství potravinového odpadu v českých domácnostech:

- velkoměsto (Brno) 37 kg na osobu a rok (Kubíčková et al. 2021)
- malé město (Boskovice) 2 – 31 kg na osobu a rok (Kormaňáková et al. 2021)
- vesnice (Plzeňský kraj) 8 kg na osobu a rok (Sosna et al. 2018)

První klíčový cíl RESOURCE Projektu

Potravinový odpad v domácnostech na osobu a rok:

Průměr EU: 92 kg na osobu a rok
Brno: 37 kg na osobu a rok (N=900)

Brno: 40% průměru EU

Kubíčková et al. 2021

- ➔ Vzhledem k oficiálním údajům pro EU, české domácnosti produkují malé množství odpadu
- ➔ Většina literatury o potravinovém odpadu v domácnostech na globálním Severu se zabývá hledáním způsobu, jak přimět lidi vyhazovat menší množství potravin
- ➔ RESOURCE Projekt – opačný pohled:
- ➔ **Jak to, že některé domácnosti a společnosti, jako ta česká, už teď plýtvají málo? (SDG 12.3: Snížit množství na polovinu do r. 2030)**

ŠETRNOST

- Šetrnost (*thrift*) jako zásadní princip v domácnostech (Gudeman & Rivera 1990)
- Šetrnost klíčová pro soběstačnost domácností (Gudeman & Hann 2015)
- Hluboká historie a pestré projevy šetrnosti (Hulme 2019, Alexander & Sosna 2022)
- Šetrnost jako nástroj rezistence vůči neoliberalismu (Hájek et al. 2019)
- Šetrnost jako součást žité etiky v dobách krize (Librová 1994)

RESOURCE

ŠETRNOST

Contents lists available at ScienceDirect

Journal of Cleaner Production

journal homepage: www.elsevier.com/locate/jclepro

ELSEVIER

Rescuing things: Food waste in the rural environment in the Czech Republic

Daniel Sosna [a, b, *], Lenka Brunclíková [b], Patrik Galeta [b]

Druhý klíčový cíl RESOURCE Projektu:

Výzkum o tom, jak poznání z

epistemického jádra (NL)
a
epistemické periférie (CZ)

o trvale udržitelných praktikách jako je

produkce potravinového odpadu z domácností…

- cirkuluje v mezinárodních vědeckých debatách a také v aktivistických a politických (policy) sítích
  a
- má nebo nemá vliv na formování porozumění těmto otázkám a na jejich řešení

Děkujeme za pozornost

Petr Jehlička a Daniel Sosna

Webové stránky projektu:
https://resourceeurope.cz/

RESOURCE